

Dunja Dolinšek*

*Okoljska vzgoja, izobraževanje in ozaveščanje
od vrtca do fakultete*

Projekt Šolska VRTilnica v programu Ekošola

*Environmental education and instilling ecological awareness from
kindergarten to university*

*The »Šolska VRTilnica« (»Gardening Around«) project
of the Ecoschool Programme*

Izvleček

Mednarodni program Ekošola je največja mednarodna mreža otrok in vzgojiteljev ter učiteljev, ki spodbuja sistematično izvajanje okoljskih vsebin. V program Ekošola so lahko vključene vse ustanove v vzgojnem in izobraževalnem procesu: vrtci, osnovne šole, domovi Centra šolskih in obšolskih dejavnosti, srednje šole, dijaški domovi in fakultete. Program spodbuja povezovanje in sodelovanje s posamezniki, organizacijami zunaj ustanove, ki lahko pripomorejo k čim večjim učinkom dejavnosti mladih in njihovih mentorjev v lokalnem okolju in širše. Načrtovanje in izvajanje aktivnosti poteka v okviru tematskih sklopov – odpadki, voda, energija, zdravje in dobro počutje, okolica šole, biotska raznovrstnost, ohranjanje našega sveta in trajnostna mobilnost. Vsaka posamezna ustanova se odloči za posamezna področja glede na to, kako pomembna oziroma katera je določena tematika za njihovo lokalno okolje.

Abstract

The international Ecoschool programme is the largest international network of children, teachers and educators to encourage the systematic application of ecological curricular contents to date. The Ecoschool programme welcomes the participation of all institutes involved in the education process: from kindergartens to primary schools, the CŠOD (Centre for School and Extracurricular Activities) centres, secondary schools, high school boarding houses and faculties. The programme encourages interconnectedness and cooperation between educational institutes and individuals and/or other organizations outside these institutions capable of helping young people and their mentors achieve the maximum possible impact on their local and broader surroundings through the activities they engage in. The planning and execution of these activities takes place within the framework of various themes such as waste management, water, energy, health and well-being, our school's surroundings, biotic diversity, preserving our natural world and sustainable mobility. Each individual institution decides which topics it will focus on based on the degree to which these sets of themes are important to (i.e. impact) their local environment.

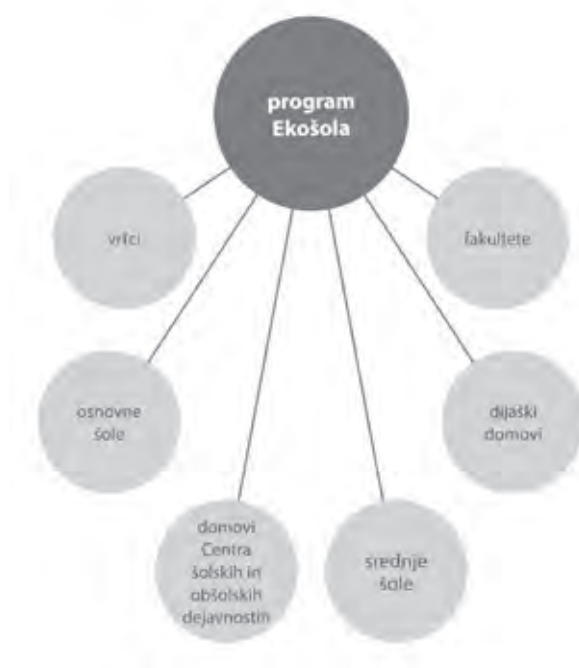
* Dunja Dolinšek, dipl. upravna organizatorica, Društvo DOVES-FEE Slovenia, Program Ekošola, Ljubljana, e-pošta: dunja.dolinsek@ekosola.si

Ekošola je ...

Mednarodni program Ekošola je največja mednarodna mreža otrok in vzgojiteljev ter učiteljev, ki spodbuja sistematično izvajanje okoljskih vsebin in udejanjanje načel trajnostnega razvoja v vzgojnih in izobraževalnih ustanovah. Vsebinsko bogate in zanimive aktivnosti z različnih tematskih področij so zasnovane tako, da jih je mogoče izvajati kot sestavni del, kot dopolnitev ali kot popestritev učnega programa. Z njimi povezujemo različne vsebine, organizacije in posameznike iz lokalnega ter družbenega okolja, s čimer gradimo odgovoren odnos do okolja, ljudi in našega življenja na splošno. Ustanove, ki uspešno izvedejo aktivnosti programa Ekošola po metodologiji sedmih korakov in po svojem načrtu dela, pridobijo mednarodni okoljski znak zelena zastava.

Kdo sodeluje?

V program Ekošola so lahko vključene vse ustanove v vzgojnem in izobraževalnem procesu:

Sedem korakov do zelene zastave

Metodologija sedmih korakov je način dela v programu Ekošola, ki zagotavlja sistematično in medpredmetno povezovanje vsebin. Izvajanje aktivnosti po sedmih korakih omogoča, da ustanova pridobi mednarodno uveljavljen certifikat – zeleno

zastavo kot znak izpolnjevanja kriterijev mednarodnega programa Ekošola. Metodologija je primerljiva s sistemom ravnanja z okoljem po standardu ISO 14001.

Prvi korak – Vzpostavitev ekoodbora. Sestavljajo ga učenci, pedagogi, vodstvo ustanove in predstavniki staršev, ki spremljajo razvoj, izvajanje okoljskega delovanja ustanove in spodbujajo izboljšave.

Drugi korak – Okoljski pregled. Ocena okoljskega delovanja ustanove ter njenih notranjih in zunanjih vplivov; okoljski pregled je podlaga za ekoakcijski načrt dela.

Tretji korak – Ekoakcijski načrt. Kompas delovanja ustanove in načrtovanje prednostnih vsebin dela, ki se povežejo z učnim načrtom.

Četrty korak – nadzor in ocenjevanje. Spremljanje, ocenjevanje in merjenje napredka skladno z ekoakcijskim načrtom.

Peti korak – delo po učnem načrtu. Vključevanje vsebin v obstoječi program dela, kot dopolnitev ali popestritev učnega načrta in medpredmetno povezovanje.

Šesti korak – obveščanje in vključevanje. Sodelovanje in vključevanje posameznikov v izbrani ustanovi in v širši skupnosti ter izmenjava informacij.

Sedmi korak – izdelava ekolistine. Izjava o poslanstvu in zavezi za delovanje ustanove na okoljskem področju.

Pomembno je, da ustanove uspešno zaključijo aktivnosti, kot jih določijo v svojem ekoakcijskem načrtu, saj s tem pridobijo zeleno zastavo. Ustanove, ki so jo že pridobile, pa jo z izvajanjem aktivnosti po ekoakcijskem načrtu obdržijo.

Okoljske vsebine

Za razumevanje okoljskih vsebin je pomemben celovit pristop, ki pripomore h globlji ozaveščenosti in odgovornemu odnosu do okolja. Za lažjo pripravo in izvajanje ekoakcijskega načrta ter vključevanje v učni načrt aktivnosti delimo na več tematskih sklopov: odpadki, energija, zdravje in dobro počutje, biotska raznovrstnost, voda, trajnostna mobilnost, okolica šole in ohranjanje našega sveta.

Šolska VRTilnica

Šole so prostor za učenje, življenje in izkušnje, kjer učenci pridobijo uporabna znanja na podlagi izkušenj, raziskovanja, poskusov ter pridobivanja praktičnih znanj. Šolski vrt kot sestavni del šolskega dvorišča omogoča velike možnosti za izvajanje različnih oblik aktivnosti v okviru rednega pouka, pouka v naravi, organizaciji zunajšolskih aktivnosti, koristno preživljanje prostega časa, usvajanje novega znanja v zdravem okolju.

Pedagoško-didaktična izhodišča

- Šolski vrt daje izjemno vzgojno noto, če je dobro omišljen, estetsko urejen ter organizacijsko in tehnično dobro postavljen. Velikost, videz in organizacija šolskih vrtov so stvar posamezne šole.

- Šolski vrtovi naj pomenijo realizacijo rednega vzgojno-izobraževalnega dela kot enega izmed temeljev vzgojnega izobraževanja. Aktivnost učenca je, da dela sam, razume, zakaj dela, ne da je samo pasivni opazovalec. Katere so možnosti oblik dela in aktivnosti v šolskih vrtovih? Poskusi, praktična dela, različne oblike samostojnega učenja, delo v skupinah ...
- Šolski vrtovi so lahko čudovit način uporabe šolskega dvorišča kot učilnice. Z njimi lahko povežemo učence z naravo, ki je glavni vir njihove prehrane, jih naučimo osnov vrtnarjenja in spretnosti ter znanja. Pomenijo interdisciplinarni pristop več predmetov: matematike, naravoslovja, umetnosti in športne vzgoje. S šolskimi vrtovi lahko dosežemo več izobraževalnih ciljev, vključno z vzgajanjem učencev za družbeno odgovornost do okolja, odgovornost za žive rastline, ter s tem posledično navajanje otrok na zdrav način življenja.
- V okviru šolskih vrtov se zbuja zanimanje otrok za ekološko vzgojo ter zdrav način življenja.
- Izkušnje številnih držav dokazujejo, da je veliko učnih ciljev rednega vzgojno-izobraževalnega dela mogoče kakovostno povezati s šolskimi vrtovi, ker so lahko prav šolski vrtovi posebna mesta za praktično preverjanje usvojenega teoretičnega znanja in spoznavanje novih stvari prek poskusov, eksperimentiranja, raziskovanja in preučevanja konkretno v naravi ...

Cilji in prednosti šolskih vrtov

- Učenci se navajajo na potrpežljivost, sodelovanje, timsko delo, si pridobivajo nova znanja in spretnosti.
- Učenci si pridobijo nove spretnosti in znanja, ki so ključnega pomena za učinkovit trajnostni razvoj 21. stoletja.
- Šolski vrt ponuja različne oblike in načine učenja.
- Učenci preživijo več prostega časa v naravi.
- Okolica šol in razredi bodo lepši, lepo urejeni.

Vrtovi prihodnosti na Šolskem cetru za pošto, ekonomijo in telekomunikacijo (ŠC PET)

Zgodba o vrtovih prihodnosti in kodeks obnašanja na vrtovih sta se začela februarja 2014 na ŠC PET v Ljubljani, ko je mentor Rajko Bošnjak povabil dijake, da bi soustvarjali šolski vrt, ki je nastal prostovoljno, iz čistega veselja, in kjer so sodelujoči ustvarjali svobodno. Skupno lastnost vrtov in dijakov je povezal v soodvisnost:

- vsi dijaki in dijakinje so pomembni, tako kot so pomembne vse rastline na vrtu,
- vsi dijaki in dijakinje so dragoceni, tako kot so dragocene rastline na vrtu,
- vsak dijak, vsaka dijakinja ima svoje poslanstvo, ki ga mora izražati, kot ga ima vsaka rastlina,
- vse mora delovati v skladju – človek in narava,
- delo na vrtu je prostovoljno in neplačano.

Nov pristop v izobraževanju se je izkazal kot pravi pristop na pravi način, ker so se dijaki odzvali in pokazali, da niso del narave, ampak so narava, in skupaj z men-

Sajenje krompirja pod travnato rušo. (Arhiv programa Ekošola)

Vrt na terasi Gimnazije Jožeta Plečnika Ljubljana. (Arhiv programa Ekošola)

torjem so soustvarjali šolske vrtove, ki jih vključujejo v vsakodnevno izobraževanje. Skozi vrednote, kjer je pomembnem spoštljiv odnos do posameznika, ljudi, živali in narave na splošno, so dokazali, da se ne borijo proti sebi, vendar se zavzemajo za lepoto in boljši svet. Pokazali so, da delo lahko poteka iz čistega veselja, ker sebi in drugim podarjajo svobodo, razmišljajo pozitivno in se pogovarjajo. Mobilniki so med delom na vrtu počakali na posebnem prostoru.

Šolski vrtovi na ŠC PET so dokaz, da so dijaki ob podpori mentorja, ki jih je spodbudil na pravi način, jih podprl na njihovi poti, motivirani in pripravljeni sodelovati.

Vrt OŠ Miška Kranjca Velika Polana. (Arhiv programa Ekošola)

Strešni vrt na Gimnaziji Jožeta Plečnika

Sredi Ljubljane, na Šubičevi ulici, na terasi Gimnazije Jožeta Plečnika Ljubljana, je od marca 2015 nastajal urbani šolski vrt, ki je postal prava učilnica na prostem. Zeleni vrt, na katerem so po ekoloških načelih in na temeljih permakulture dijaki prvič posejali začimbe, dišavnice in vrtnine, posadili jagodičevje ter nekaj okrasnih rastlin. Pilotni projekt je nastal s pomočjo v zeleno prihodnost usmerjenih podjetij, krajinskih arhitektov in posameznikov, ki so podprli nastanek strešnega vrta. Rezultat strešnega šolskega vrta na terasi so praktične učne vsebine, ki jih je gimnazija dolgoročno vključila v svoj izobraževalni program, s katerim poskuša med mladimi uveljaviti zavedanje, da so lahko tudi terase prostor za spreminjanje odnosa do samooskrbe, zdrave hrane, pomena vrtnin ter sadja v prehrani. Nekateri dijaki so namreč prvič v življenju posadili rastlino.

Učilnica v naravi na OŠ Miška Kranjca Velika Polana

Učenci ekokrožka na OŠ Miška Kranjca Velika Polana so si učilnico v naravi uredili s starimi klopmi in mizami, ki so jih predelali v vrt. Posadili so raznoliko zelenjavo in zelišča, pri tem pa so upoštevali dobre sosedbe. Skrb za učilnico so prevzeli učenci ekokrožka, ki skrbijo za rastline, da so zalite, in na koncu, da so se pridelki znašli tudi na krožniku. Hrano iz vrta so skrbno pripravili učenci kuharskega krožka.

Zveneči vrt v Vrtcu Murska Sobota

Zveneči vrt je velika mojstrovina, ki je zanimiva učilnica za otroke in jih vabi z različnimi zvoki. Vrt krasijo različna zelišča: timijan, bazilika, origano, žajbelj, meta, melisa, drobnjak, rožmarin, peteršilj in sivka, ki so označene z glinenimi lončki na kolih, ti pa so vir prečudovitih zvokov. Otroci z veseljem sodelujejo in pomagajo pri pripravi gredic, sajenju zelišč, pobiranju kamnov in plevla.

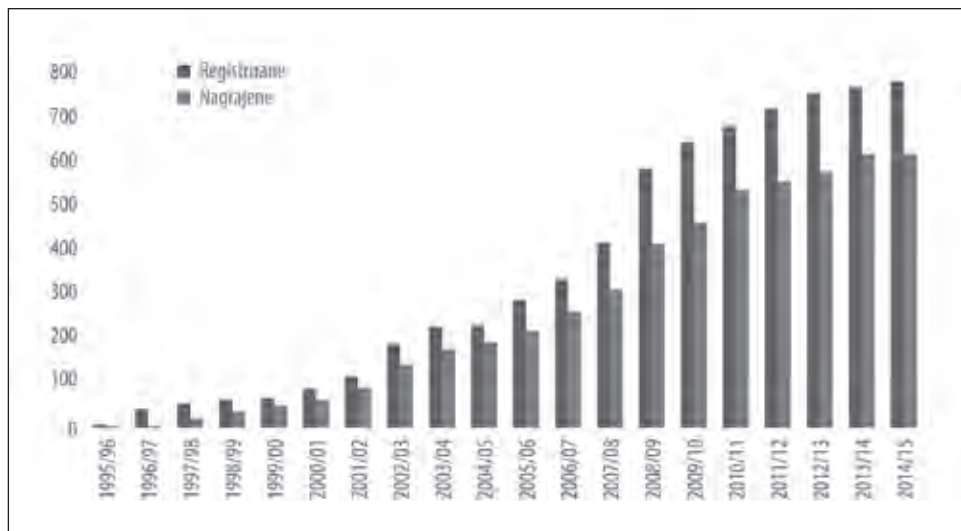

Zveneči vrt Vrtca Murska Sobota, enota Romano Pušča. (Arhiv programa Ekošola)

Ekošola v Sloveniji

V program je vključenih več kot 132.000 otrok, učencev, dijakov in študentov ter 8600 vzgojiteljev, učiteljev in profesorjev (ekokoordinatorjev, mentorjev in drugih zaposlenih v ustanovah). V šolskem letu 2014/2015 je bilo vključenih 717 ustanov iz vse Slovenije, od tega je 566 ustanov prejelo zeleno zastavo kot mednarodno prepoznani okoljski znak in priznanje za izpolnjevanje kriterijev mednarodnega programa Ekošola.

Pregled vključevanja šol v program Ekošola po letih.

*Summary****Environmental education and instilling ecological awareness from kindergarten to university******The »Šolska VRTilnica« (»Gardening Around«) project of the Ecoschool Programme******Dunja Dolinšek***

The Ecoschool programme aims to enable and support young people in experiencing nature in ways that have a powerful effect on their emotional growth and encourage them to develop relationships of mutual respect, instilling values in them that will help them live in harmony with their natural and social environment. The environmental studies and the scientific research work done by students exploring their surroundings within the Ecoschool programmes is based on a project-centred approach, ensuring that students gain a thorough knowledge of the natural environment. It is an educational process that places emphasis on encouraging the children, pupils and students that participate actively in these projects to engage in activities of their own choosing. Through the programmes it realizes every year, the Ecoschool offers a host of practical solutions and incentives aimed at encouraging environmental awareness and education and improving the state of the participants' surroundings. Through their participation and the realization of various projects, the educational institutes involved gain an understanding of environmental issues and participate actively in finding solutions for them, carry out activities to improve the state of affairs and gain organizational experience in the execution of these projects, while familiarizing themselves with broader social issues. The Šolska VRTilnica (»Gardening Around«) project is one of the many Ecoschool projects that provide a platform for various different activities within the framework of regular lessons and nature studies in the field. By means of the work they do on their school gardens, young people become active co-creators of their environment and surroundings, gaining the opportunity to explore their natural environment, thus making it easier for them to understand its workings. In addition to this, maintaining school gardens encourages an interdisciplinary approach to teaching, as it brings together several subjects such as mathematics, natural science, art and physical education, to name but a few. The results of this project show that many of the educational goals within the school system can be linked in a qualitative and practical way with activities related to the school garden, as such gardens are places where students can put the theoretical knowledge they have gained to the test. This can be achieved by carrying out practical experiments, research, observation and the study of the garden's flora and fauna.

The project goals are: primarily to help young people to learn to be patient, to participate and engage in team work and to acquire new knowledge and skills that are of key importance in ensuring effective and sustainable development. In short, to educate people for life.